

Rządząca Gruzją w latach 1918 – 1921 narodowa partia Musawat, posiadała własną służbę wywiadowczą, jednakże kiedy Armia Czerwona zajęła republikę, w Gruzji (w lutym 1921 r.) roku został proklamowany rząd rewolucyjny, kierowany przez bolszewików. W grudniu 1922 r. Gruzja weszła wraz z Azerbejdżanem i Armenią w skład tzw. Federacji Zakaukaskiej i w skład Związku Radzieckiego. W okresie radzieckim gruzińskie organa bezpieczeństwa miały historię związaną z systemem tajnych służb, które funkcjonowały w ZSRR. Po przejęciu władzy przez partię bolszewicką powołana została gruzińska CzK, na której czele stali kolejno Konstantin Cinadze oraz Epifan Kwantalani.

Kazimierz Kraj

Tajne służby Gruzji

Po powstaniu Zjednoczonego Głównego Zarządu Politycznego szefami republikańskiego GPU byli kolejno: Solomon Mogilewski, Iwan Pawłunowski, Aleksander Kaul, Stanisław Redens, Ławrientij Beria oraz Konstantin Łordkipanidze. Po włączeniu OGPU do NKWD na jego czele stanął Siergiej Goglidze. W 1936 r. Gruzja uzyskała status samodzielnej republiki radzieckiej. Szefami NKWD Gruzji byli kolejno wspomniany wyżej Goglidze oraz Awksientij Rapawa.

Po kolejnych zmianach od 1954 do 1988 r. na czele gruzińskiego KGB stał legendarny generał pułkownik Aleksiej Nikołajewicz Inauri, którego zastąpił generał pułkownik Gieorgij Gumbardze. Ostatnim przewodniczącym KGB Gruzji był generał major Tariel Łordkipanidze.

W kwietniu 1991 r. ogłoszona została niepodległość współczesnej Gruzji. Po secesji Gruzji z ZSRR ówczesny prezydent kraju Zwiad Gamsachurdija powołał w miejsce rozwiązanej republikańskiego KGB dwie odrębne służby: Departament Bezpieczeństwa Narodowego, który zajmował się kontrwywiadem oraz zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego, i Tajną Policję. Po przejęciu władzy przez Eduarda Szewardnadze została ona prawdopodobnie rozwiązana lub włączona do Departamentu Bezpieczeństwa Narodowego. Zadania Departamentu zostały wówczas poszerzone o zagadnienia dotyczące zwalczania przestępczości zorganizowanej, ochrony granic, antyterroryzmu oraz problematyki separatyzmu (Abchazja, Osetia Południowa).

Departament został podniesiony do rangi Ministerstwa Bezpieczeństwa, następnie nazwanego Ministerstwem Bezpieczeństwa Państwowe-

go. Na jego czele stali m.in. Igor Georgadze, Wachtang Kuteładze, Walerij Chaburdzanija i Wano Merabiszwili. Komórkami organizacyjnymi ministerstwa były departamenty: kontrwywiadu, antyterrorystyczny, śledczy, ochrony porządku konstytucyjnego, kontrwywiadu wojskowego, operacyjny, kontroli i bezpieczeństwa wewnętrznego, tajny, ds. ochrony informacji niejawnych, kadr, centrum operacji specjalnych, centrum poszukiwań, centrum radiokontrwywiadu oraz zarząd administracyjny.

W 1992 r., prawdopodobnie przy wsparciu CIA, została utworzona autonomiczna służba wywiadowcza¹. W latach 1993 – 1997 funkcjonująca jako Główny Wydział (Departament) Wywiadu Zagranicznego w składzie Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego. Wywiad zaczął funkcjonować samodzielnie jako Państwowy Departament Wywiadu Zagranicznego Gruzji od 19 września 1997 r. Regionalne biura w Adżarii i Abchazji znajdowały się w strukturze Departamentu, razem z biurami: operacyjnym, informacji i analiz, kadr, inspekcji oraz bezpieczeństwa wewnętrznego.

W latach 2004 – 2005 Państwowy Departament Wywiadu Zagranicznego podlegał ministrowi bezpieczeństwa państwowego jako, podporządkowana agencja. W styczniu 2005 r. w wyniku połączenia ministerstw bezpieczeństwa państwowego i spraw wewnętrznych dokonano oddzielenia Państwowego Departamentu Wywiadu Zagranicznego od ministerstwa bezpieczeństwa. Utworzono samodzielną Specjalną Służbę Wywiadu Zagranicznego.

W kwietniu 2010 r. po uchwaleniu ustawy o wywiadzie i gruzińskiej służbie wywiadowczej

Kazimierz Kraj, dr nauk humanistycznych, adiunkt w Toruńskiej Szkole Wyższej, specjalista w zakresie problematyki bezpieczeństwa wewnętrznego oraz międzynarodowego, jak też historii służb specjalnych, zwłaszcza rosyjskich i radzieckich.

agencja wywiadu zmieniła nazwę na Służbę Wywiadu Gruzji. Służba podlega bezpośrednio prezydentowi Gruzji. Jej aktywność skierowana jest na pozyskiwanie informacji o charakterze politycznym, ekonomicznym, naukowo-technicznym, wojskowo-strategicznym, ochronę kontrwywiadowczą za granicą. Służba zbiera i opracowuje informacje uzyskane z gruzińskich ambasad i środowisk emigracji gruzińskiej. W tym zakresie współpracuje z MSZ. Przygotowuje również rekomendacje dotyczące aktualnej oraz prowadzonej w dłuższym okresie czasu polityki zagranicznej.

Służba Wywiadu Gruzji działa w oparciu o konstytucję tego państwa, koncepcję bezpieczeństwa narodowego Gruzji, ustawy: o służbie wywiadowczej, o zawodzie wywiadowczym, tajemnicy państwowej, działalności operacyjnej i śledczej, służbie wojskowej, służbie publicznej oraz dekrety prezydenta wprowadzające m. in. statut Służby Wywiadu Gruzji (SWG).

Gruzjijskie służby specjalne w tym SWG prowadzą aktywną działalność w Południowej Osetii oraz Abchazji. Są to ich główne obiekty zainteresowania. Ponadto służby wywiadowcze Stanów Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii wykorzystują terytorium Gruzji dla prowadzenia werbunku obywateli rosyjskich oraz łącznikowania agentów.

Wywiad gruziński stosuje klasyczne metody werbunku, posługując się szantażem, przekupstwem, groźbami fizycznymi oraz graniem na takich emocjach jak niezadowolnienie, próżność, egzaltacja, zazdrość czy współczucie.

Oprócz Służby Wywiadu Gruzji funkcjonują w tym państwie inne struktury specjalne. Zaliczamy do nich Departament Wywiadu Wojskowego J-22 sztabu generalnego sił zbrojnych Gruzji.

Jego podstawowymi zadaniami są: zabezpieczenie potrzeb wyższych organów władzy politycznej i wojskowej w zakresie informacji o innych państwach, kierowanie działalnością służb wywiadowczych rodzajów wojsk, analiza i opracowanie (uogólnianie) informacji otrzymywanej od służb wywiadu rodzajów wojsk, kierowanie atache wojskowymi i utrzymywanie łączności oraz wymiana informacji ze służbami specjalnymi USA takimi jak CIA, DIA, NSA oraz służbami NATO.

W działalności wywiadowczej biorą także udział komórki organizacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych takie jak: Departament Kontrwywiadu (klasyczny i wojskowy kontrwywiad, ochrona tajemnicy państwowej), Centrum (Departament) Kontrterrorystyczny (walka z terroryzmem i separatyzmem), Departament Operacji Specjalnych (walka ze zorganizowaną przestępczością i narkobiznesem, handlem bronią masowego rażenia oraz wszelkimi przestępstwami zagrażającymi bezpieczeństwu państwa i porządkowi pu-

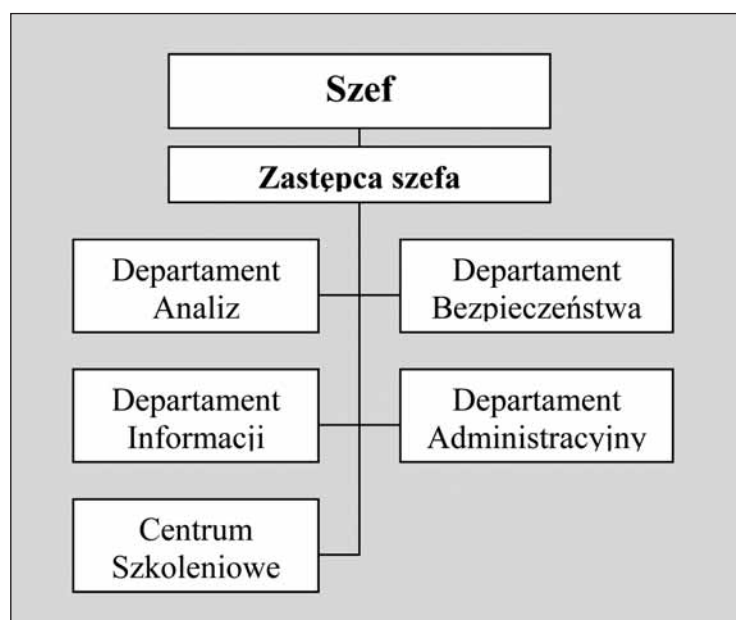
blicznemu), Departament Informacyjno-Analityczny oraz Centrum (Departament) Operacji Specjalnych (zajmuje się operatywną działalnością oddziałów specjalnego przeznaczenia, siłowym przeciwdziałaniem zmianie porządku konstytucyjnego, współpracą przy zapewnianiu bezpieczeństwa przywódców politycznych Gruzji, neutralizacją grup terrorystycznych i dywersyjnych, likwidacją wykorzystywanych przez te grupy baz). Departament ten powstał na bazie oddziałów specjalnego przeznaczenia Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego i MSW.

Ważną i rozbudowaną służbą jest kierowana przez Otara Kwelidze byłego szefa ochrony osobistej Michaiła Saakaszwili, Specjalna Służba Ochrony Państwowej³. Zajmuje się ona ochroną osobistą przywódców Gruzji oraz ochroną budynków rządowych i administracji państwowej.

W początkowej fazie tworzenia służb specjalnych suwerennej Gruzji, państwo to straciło prak-

*Ochrona bezpośrednia
prezydenta
Saakaszwili
w akcji*

Schemat Wywiadu Gruzji

oprac. K. Kraj

Ciężko uszkodzony samochód prezydenta Szewardnadzego po zamachu w 1998 r.

tycznie wszystkie profesjonalne kadry bardzo silnego i sprawnego KGB Gruzji. Na ich miejsce werbowano funkcjonariuszy MSW. Drugim problemem była sprawa niskich zarobków funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa i nieregularne wypłacanie pensji. W 2000 r. 800 funkcjonariuszy sił bezpieczeństwa porzuciło m.in. z tego powodu służbę⁴.

Do najbardziej spektakularnych zdarzeń związanych z pracą służb specjalnych współczesnej Gruzji należą zabicie legalnego rezydenta CIA w Tbilisi Fredericka Russela Woodruffa⁵, zama-

chy na prezydenta Eduarda Szewardnadze oraz zamach na George'a Busha juniora.

Rezydent CIA lubił odpoczywać w towarzystwie szefa ochrony osobistej prezydenta Eduarda Szewardnadze pułkownika Eldara Gogoładze, dzięki pułkownikowi Gogoładze miał bezpośredni dostęp do prezydenta, natomiast jego stosunki z szefem służb bezpieczeństwa Gruzji generałem Igorem Georgadze były niezbyt przyjazne.

Podczas powrotu z pikniku w miejscowości Kazbegi, rezydent CIA został trafiony w czoło podczas przejazdu samochodem przez miejscowość Natachtari, w wyniku czego zginął natychmiast. O jego zabicie został oskarżony młody żołnierz Anzor Szarmaidze. Wyjaśnił on, że chciał wrócić do swojego batalionu w Tbilisi i zatrzymywał samochody. Rozsierdzony tym, że dżip marki Mercedes nie zatrzymał się, wystrzelił ze swojego AK-47. Wyjaśnienia te zadowoliły zarówno szefów Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego, jak i FBI. Co prawda dziennikarze zauważyli, że Anzor strzelał w ślad za odjeżdżającym samochodem, więc w jaki sposób Woodruff został trafiony w czoło przez przednią szybę?

Żołnierz ten został skazany na 15 lat więzienia. FBI uznała zabójstwo za „rzadki przypadek przemocy” (random act of violence) w żaden sposób nie związany z polityką. Pułkownik Gogoładze stracił posadę szefa ochrony E. Szewardnadze, wyjechał z Gruzji, a miejsce jego pobytu jest nieznane.

W 1996 roku minister spraw wewnętrznych Gruzji generał Szota Kwiraja stwierdził, że Woodruffa nie zabił jednak młody Szarmaidze, lecz, że była to operacja służb specjalnych Rosji zorganizowana przy pomocy Gogoładze i nie ujawnionego z nazwiska gruzińskiego biznesmena⁶.

Jeśli myśleć logicznie to raczej nie Borys Jelcyń zlecił zabójstwo, lecz bardziej prawdopodobne jest to, że było to „zlecenie” Eduarda Szewardnadze.

Warto nadmienić, iż Frederick Russel Woodruff miał wielkie doświadczenie w walce z mafią narkotykową i być może miał także wiedzę o związkach prominentnych przedstawicieli gruzińskich władz z handlem narkotykami⁷. Kwiraja wskazał także jako winnego zamachu na Woodruffa i Szewardnadze byłego ministra bezpieczeństwa generała Igora Georgadze⁸. Georgadze został zdjęty ze stanowiska zaraz po sierpniowym, z 1995 r., zamachu na Szewardnadze, którego dokonali nieznani sprawcy. Jednak pierwotną przyczyną dymisji nie był zamach, lecz list otwarty, jaki Georgadze wystosował do prezydenta Gruzji. Minister zadeklarował się w nim jako przeciwnik Szewardnadze i jego klanu rodzinnego oraz zagroził ujawnieniem ich przestępstw⁹.

Inną ciekawą sprawą był zamach na George'a W. Busha w dniu 10 maja 2005 r. na placu

Gela Bezuzaszwili, ur. 1 marca 1967 r. Absolwent Instytutu Stosunków Międzynarodowych i Prawa Międzynarodowego Uniwersytetu Kijowskiego (specjalność – prawo międzynarodowe). Uzyskał magisterium na Uniwersytecie Metodystycznym w Teksasie, studiował także w JFK School of Government Harvard University w zakresie administracji publicznej. Od lutego 2008 r. szef Służby Wywiadu Gruzji. W latach 2005 – 2008 minister spraw zagranicznych, 2004 – 2005 sekretarz Rady Bezpieczeństwa Narodowego, 2004 cywilny minister obrony Gruzji, wcześniej 2000 – 2004 zastępca ministra obrony. Pełnił też m.in. funkcję ambasadora w Kazachstanie i dyrektora Departamentu Prawa Międzynarodowego w MSZ Gruzji. Władza językami: rosyjskim, angielskim oraz hiszpańskim.

Aleksiej Inauri (1908 – 1993) generał pułkownik, Bohater Związku Radzieckiego. Ukończył szkołę kawaleryjską Akademię Sztabu Generalnego. Uczestnik drugiej wojny światowej. Był dowódcą pułków kawalerii, dywizji zmechanizowanej i korpusu strzelców górskich. Od 1953 służył w organach bezpieczeństwa. Początkowo pełnił funkcję ministra spraw wewnętrznych Gruzji, a następnie przewodniczącego KGB republiki w latach 1954 – 1988.

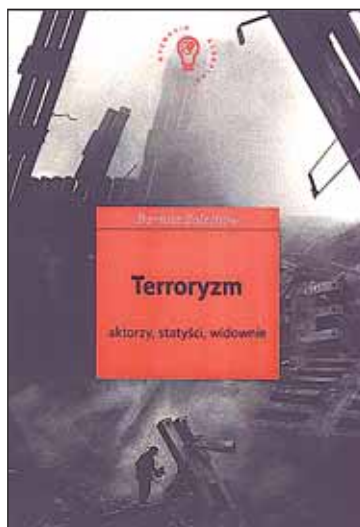
Anna Żwanija ur. 24.07.1970 r. w Leningradzie. W 1994 r. ukończyła Państwowy Uniwersytet (wtedy Akademię) Kultury i Sztuki w Petersburgu, wydział socjologii. Studiowała na Środkowoeuropejskim Uniwersytecie w Budapeszcie (historia). Doktorat uzyskała na uniwersytecie w Tbilisi. Pracowała jako doradca w administracji prezydenta, zajmowała się sprawami integracji obywatelskie. W latach 2006 – 2008 była dyrektorem Specjalnej Służby Wywiadu Zagranicznego Gruzji. Następnie wiceministrem edukacji. Obecnie pracuje jako assistant professor w Ilia State University (powstał w 2006 r.) w Tbilisi.

Wolności w Tbilisi. Władimir Arutynow rzucił w kierunku podium granat RGD – 5, rosyjskiej produkcji. Bush przemawiał, a obok siedział prezydent Saakaszwili. Granat uderzył w stojącą w tłumie dziewczynkę i upadł w odległości około 30 metrów od Busha, jednakże nie wybuchł. Służby gruzińskie błyskawicznie usunęły granat. Secret Service nie potwierdziła, czy granat był prawdziwy czy była to tylko atrapa. Arutynow został aresztowany w lipcu 2005 r. przez gruzińskie służby specjalne przy współpracy z amerykańskimi służbami. Zamachowiec podczas aresztowania zastrzelił policjanta. W wyniku procesu został skazany na dożywocie. Prasa podejrzewała, że zamach został sfingowany, aby dowieść bliskości Gruzji i USA¹⁰.

Warto również wspomnieć, że przez pewien czas na czele Specjalnej Służby Wywiadu Zagranicznego stała kobieta, Anna Żwanija¹¹.

Jak na niewielki kraj Gruzja ma rozbudowane i stosunkowo liczne służby specjalne. Podlegały one wielu reformom i przekształceniom w okresie ostatnich dwudziestu lat. Trudno ocenić ich sprawność i profesjonalizm, warto jednakże zauważyć, iż jeżeli brały udział w planowaniu operacji odzyskania Abchazji i Osetii Południowej i nie ostrzegły prezydenta Gruzji o możliwości zdecydowanej reakcji Federacji Rosyjskiej, to wykazały się brakiem fachowości. Jeżeli było inaczej, to znaczy, że prezydent Michaił Saakaszwili jest politykiem nieobliczalnym i groźnym dla bezpieczeństwa własnego kraju.

Nakładem Wydawnictwa Naukowego PWN wyszła kolejna książka uznanego polskiego badacza terroryzmu dr. Bartosza Bolechowa. Autor w swojej publikacji zajął się jednym z najbardziej kontrowersyjnych obszarów badawczych nad tym zjawiskiem – problematyką psychologii terroryzmu. Książka zapoznaje czytelnika z psychospołecznymi przyczynami terroryzmu, dorobkiem naukowo-badawczym w tej dziedzinie, nowymi teoriami, hipotezami oraz interpretacjami tego zjawiska.

Książka została podzielona na dwie części: „Terroryści i terroryzm” i „Audytorium, ofiary, decydenci”. Dwa pierwsze rozdziały zajmują się analizą ujęcia psychopa-

tologicznego zjawiska, wybranymi teoriami z psychologii terroryzmu problematyką traury, narcystycznej agresji czy paranoi, problemami tożsamościowymi oraz tym, co nazywamy „osobowością terrorysty”. Rozdział trzeci został poświęcony czynnikom społecznym i kulturowym warunkującym zjawisko terroryzmu. Kolejne rozdziały zajmują się problematyką przyczyn terroryzmu oraz teoriami jego radykalizacji i eskalacji, funkcjonującymi w grupach terrorystycznych. Cztery ostatnie rozdziały tej części książki koncentrują się na psychologii terroryzmu religijnego, terroryzmie samobójczym, psychologii terroryzmu z użyciem broni masowego rażenia oraz rolą kobiet (płci) w ramach tego fenomenu.

Część druga pracy Bartosza Bolechowa została poświęcona aktorom procesu terrorystycznego. Autor zalicza do nich ofiary, decydentów i widzów (audytorium). Pierwszy rozdział ukazuje więzi pomiędzy terrorystami a pozostałymi uczestnikami procesu terrorystycznego. W rozdziale drugim autor zajął się problematyką zakładników oraz tzw. „syndromem sztokholmskim”. Trzeci rozdział jest poświęcony ofiarom terroryzmu, ich kategoriom oraz funkcjom wiktymizacji w terroryzmie. Następne zajmują się rolą lęku w procesie terrorystycznym, zagadnieniami traumy i przypadkami postraumatycznymi (stres pourazowy), konsekwencjami działań terrorystycznych i ich wpływem na dzieci, osoby starsze oraz funkcjonariuszy służb zajmujących się bezpośrednią odpowiedzią na ataki terrorystyczne.

Książka Bartosza Bolechowa jest w polskiej literaturze poświęconej zjawisku terroryzmu publikacją pionierską. Terroryzm jest rozpatrywany i badany w niej z perspektywy jego ofiar, instytucji antyterrorystycznych oraz terrorystów.

Książkę należy polecić dziennikarzom, aby mieli świadomość, że relacje z zamachów terrorystycznych, sposób ich przekazywania, uleganie manipulacji stosowanej przez terrorystów, niejednokrotnie prowadzi w konsekwencji do skłonienia społeczeństw i rządów do zrobienia tego, do czego dążą ci siewcy przemocy.

Kazimierz Kraj

Bartosz Bolechów „Terroryzm, aktorzy, statyści, widzowie”, Warszawa 2010, ss. 399 + 1 nlb.

1. Służba Informacyjna lub Biuro Informacji i Wywiadu. Na jego czele stali Irakij Batiaszwili, Eldar Guguladze, generał Awtandil Joseliani, który był kadrowym funkcjonariuszem KGB, szefem KGB Abchazji oraz zastępcą szefa KGB Gruzji.

2. Istnieją jeszcze Departamenty Wywiadu Wojskowego oraz Policji Wojskowej.

3. Przed 2006 rokiem zajmowała się również ochroną rurociągów oraz łączności specjalnej. Obecnie tą problematyką zajmuje się MSW.

4. Roczny budżet ministerstwa bezpieczeństwa był rzędu 10 mln dań, czyli ok. 5,6 mln dolarów USA. Oficer zarabiał 100 dań miesięcznie, a kadry MBP liczyły ok. 4000 funkcjonariuszy.

5. Frederick Russel Woodruff – rezydent CIA zginął 8 sierpnia 1993 r. Jest pochowany na cmentarzu w Arlington w Waszyngtonie.

6. W „rosyjski ślad” nikt specjalnie nie uwierzył, gdyż nawet w latach zimnej wojny tak ZSRR, jak i USA nie zabijały rezydentów wywiadu.

7. Narkomania była (jest) tak rozpowszechniona w Gruzji, że nawet E. Szewardnadze poddał się testowi sprawdzającemu, czy nie używa heroiny.

8. Igor Georgadze, ur. w 1950 r., absolwent Wyższej Szkoły KGB w Moskwie, walczył w Afganistanie w szeregach oddziału KGB „Kaskada”

9. Także z czasów, kiedy E. Szewardnadze był I sekretarzem KC KP Gruzji.

10. „India Daily” z 11 maja 2005 r. Nasuwają podobieństwa z rzekomym „zamachem” w Gruzji na prezydenta L. Kaczyńskiego.

11. Do chwili mianowania na szefa wywiadu A. Żwanija pracowała jako doradca prezydenta ds. integracji obywatelskiej. Wcześniej kierowała departamentami informacji i szkolnictwa w biurze ombudsmiana Gruzji.